

Jarowiecki, Jerzy

"Studia Kieleckie: Seria Bibliologiczno-Prasoznawcze" (2000-2003) : szkic do portretu polskich czasopism prasoznawczych

Rocznik Historii Prasy Polskiej 7/2(14), 271-274

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy
JAROWIECKI

**„Studia Kieleckie:
Seria Bibliologiczno-Prasoznawcza”
(2000–2003). Szkic do portretu
polskich czasopism prasoznawczych**

“The Kielce Studies: A Bibliographic and Press
Research Series” (2000–2003). A Drawing
for the Portrait of Polish Press Research Periodicals

Na łamach „Rocznika Historii Prasy Polskiej” w tomie V z 2002 roku (z. 1) opublikowano interesującą rozprawę Władysława Kolasy pt. *Czasopisma prasoznawcze i prasoznawstwo w czasopismach (1989–2000)*, w której Autor zarejestrował i scharakteryzował interesujące go periodyki. Zabrakło mi w niej analizy w omówieniu rocznika ukazującego się w Kielcach, a noszącego tytuł „Studia Kieleckie: Seria Bibliograficzno-Prasoznawcza”, stąd też zamierzam przedstawić tę ważną pod względem naukowo-prasoznawczym inicjatywę wydawniczą Kieleckiego Towarzystwa Naukowego. Pierwszy tom ukazał się w 2. połowie 2000 roku pod redakcją Barbary Gierszewskiej. Redaktorem drugiego tomu z 2002 roku została prof. dr hab. Danuta Adamczyk, a tomu trzeciego (2003) — prof. dr hab. Tomasz Mielczarek oraz dr Jolanta Dzieniakowska (wszyscy związani z Instytutem Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Akademii Świętokrzyskiej). Tom trzeci, najobszerniejszy, dedykowany został profesorowi Mieczysławowi Adamczykowi — historykowi prasy i dziejów najnowszych Polski, „twórcy i długoletniemu Dyrektorowi Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowo-Technicznej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach, prekursorowi badań nad prasą kielecczyną i wybitnemu znawcy dziejów”¹.

Celowo wymienia się nazwisko M. Adamczyka, który nie tylko zapoczątkował badania nad prasą kielecczyną, ale zorganizował dużą grupę młodszych oraz doświadczonych badaczy zajmujących się historią prasy oraz badaniem jej

¹ Fragment dedykacji zamieszczonej na stronie tytułowej tomu 3. „Studiów Kieleckich” (2003).

transformacji po roku 1989. Patronował wielu pracom doktorskim, był autorem licznych publikacji, m.in. *Prasa konspiracyjna na Kielecczyźnie w okresie okupacji hitlerowskiej* (1982), *Prasa Kielecczyzny — tradycje i współczesność* (1987), *Cztery epoki prasy Kielecczyzny 1811–1856* (1991). W Kielcach powstało zatem znaczące środowisko naukowe, którego przedmiotem badań stały się media, a szczególnie prasa. Z jego powstaniem i rozwojem wiąże się działalność kilku historyków prasy i znawców mediów, m.in. prof. Aliny Słomkowskiej (Uniwersytet Warszawski), prof. Jerzego Myślińskiego (IBL PAN Warszawa), prof. Andrzeja Notkowskiego i prof. Urszuli Jakubowskiej (IBL, Akademia Pedagogiczna Kraków), także piszącego te słowa — Jerzego Jarowieckiego. Środowisku temu przewodzi w ostatnich latach prof. dr hab. Tomasz Mielczarek — historyk i prasoznawca, autor licznych prac, w tym tak znaczących, jak: *Między monopolem a pluralizmem* (1998), *Od „Monitora” do „Gońca Reklamowego”. Dzieje prasy częstochowskiej (1769–1994)* (1996), *Od „Nowej Kultury” do „Polityki”. Tygodniki społeczno-kulturalne i społeczno-polityczne PRL* (2003). Z środowiskiem tym związane są również prof. dr hab. Zofia Sokół — wybitna znawczyni prasy kobiecej w Polsce, zajmująca się też m.in. dziejami mediów w okresie transformacji ustrojowej oraz prof. dr hab. Danuta Hombek — autorka głośnej książki pt. *Prasa i czasopisma polskie XVIII wieku w perspektywie bibliologicznej* (2001). W zespole tym od lat badaniami nad działalnością wydawniczą zajmuje się prof. dr Danuta Adamczykowa. Grono jest liczniejsze (m.in. J. Dzienniakowska, J. Chwastyk-Kowalska, J. Kępa-Mętrak, B. Gierszewska, A. Kaleta), zaś wymienione nazwiska wskazują na ważność i miejsce kieleckiego grona badaczy interesujących się dziejami prasy w Polsce. Wróćmy jednak do przedstawionego czasopisma.

Czasopismo stanowi nową serię bibliologiczno-prasoznawczą „Studiów Kieleckich”, założonych w 1974 roku, ukazujących się w kolejnych redagowanych przez sekcje Kieleckiego Towarzystwa Naukowego seriach od 1995 roku. W opublikowanych dotąd trzech tomach (o objętości 567 stron) — 366 przeznaczono na artykuły dotyczące prasy, co stanowi 64,55 % objętości: w pierwszym tomie — 54,54 %, drugim — 52,72 %, trzecim — 81,42 %. Każdy tom ma identyczną strukturę: *Problemy historii prasy i prasoznawstwa*, *Problemy bibliologiczne i bibliotekoznawcze*; *Recenzje i sprawozdania, źródła i materiały*. Czytelników „Rocznika Historii Prasy Polskiej” interesować mogą przede wszystkim publikacje dotyczące prasy. One zajmują najwięcej miejsca: wśród 39 publikacji zawartych w trzech omawianych tomach 25 podejmuje problemy prasy. Periodykiem ukazującym się przed 1939 rokiem poświęcono 4 artykuły: Czesław Erber pisał o pierwszym redaktorze „Gazety Kieleckiej” — Leonie Gautierze (nr 1) oraz o Piotrze A. Płoskim, który po śmierci L. Gautiera w 1874 roku podjął obowiązki naczelnego redaktora periodyku, pełniąc je do grudnia 1874 roku. Poza wątkami biograficznymi na uwagę zasługują źródłowo udokumentowane dzieje i zawartości „Gazety Kieleckiej”. Barbara Gierszewska zajęła się źródłowymi wartościami prasy filmowej do badań nad dziejami filmu do 1939 roku (warto

dodać, że znana jest ze swojej oryginalnej książki *Czasopiśmiennictwo filmowe w Polsce do 1939 roku*, Zofia Sokół pisała o Towarzystwie Wydawniczym „Bluszcz” w latach 1924–1939), jednym z największych w dwudziestoleciu wydawnictw czasopism oraz książek dla kobiet i dzieci².

Najwięcej miejsca w „Studiach Kieleckich” zajmują artykuły i materiały o prasie z lat 1945–1989 oraz ukazujące się po roku 1989 — w okresie transformacji ustrojowej. W pierwszej grupie autorów znalazł się Tomasz Mielczarek, który w artykule pt. *Czy pisarze mieli rację? Z zagadnień wydawniczych przełomu lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych* zajął się sprawą „listu 34”, który 1964 roku zapoczątkował kilkumiesięczną dyskusję poświęconą stanowi kultury polskiej oraz ograniczeniom wolności wypowiedzi w państwie realnego socjalizmu. T. Mielczarek uznał, że w dyskusji tej szczególnie interesowano się politycznym tłem tego wydarzenia, motywami twórców kultury oraz międzynarodowymi implikacjami ich wystąpienia (nr 1, s. 23). Mniej natomiast interesowano się faktyczną kondycją polskiego edytorstwa w tych latach. Artykuł T. Mielczarka stanowi źródłowe omówienie stanu produkcji książki i prasy w latach 1956–1962, w tym książki politycznej z lat 1954–60, i stanowi znaczący przyczynek do stanu wiedzy o poziomie i wielkości produkcji wydawniczej w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych. Spod pióra tego samego autora wyszedł dociekliwy z dużą znajomością rzeczy napisany artykuł o tygodniku „Polityka” w okresie lat osiemdziesiątych (*W pogoni za historią. Tygodnik „Polityka” w latach 1980–89*). J. Kępa-Mętrak pisała o *Postawach dziennikarzy kieleckich w latach przełomów politycznych (1956–1970)*, T. Chrzastek o *Okolicznościach powstania „Nowej Kultury”*; A. Jachimczyk opisał *Formy szkolenia cenzorskiego na przykładzie „Biuletynu Instrukcyjno-Szkoleniowego” Wojewódzkiego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk w Kielcach*; J. E. Perczak swój artykuł poświęciła *Reklamie w okresie PRL*. Interesujący pod względem poznawczym oraz badawczym przedstawia się szkic Marii M. Sinały pt. *Prasa NSZZ „Solidarność” i innych organizacji opozycyjnych działających w województwie kieleckim w latach 1980–1989*, wnoszący nowe ustalenia do wiedzy o opozycyjnej prasie na tym terenie. Autorka poszerzyła dane o odnalezione nowe tytuły tej prasy, poddając analizie łącznie 68 periodyków.

Prasie polskiej w okresie transformacji ustrojowej poświęcono 15 artykułów, które głównie zapełniły 3. tom „Studiów Kieleckich” z 2003 roku. Ma on charakter monograficzny, gdyż zawiera artykuły, rozprawy i materiały poświęcone obiegowi informacji w społeczności lokalnej. Większość z nich stanowi publikacje wystąpień na konferencji nt. „Informacja w społeczeństwach lokalnych”, zorganizowanej w dniach 27–28 maja 2002 przez Kieleckie Towarzystwo Naukowe, Instytut Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa Akademii Świętokrzy-

² Przypomnieć należy, że w tym gronie napisana została monografia przez Jolantę Chwastyk-Kowalczyk pt. *„Bluszcz” w latach 1918–1939: tematyka społeczna oraz problemy kultury i literatury*, Kielce 2003.

skiej oraz Wszechnicę Świętokrzyską. Główne miejsce zajmuje rozprawa Mariana Gieruli (Uniwersytet Śląski), który przedstawił *Typologiczny rozwój prasy lokalnej w Polsce w nowych warunkach społeczno-politycznych i ekonomicznych*. Autor, znawca prasy lokalnej w Polsce, a przede wszystkim na Śląsku, wykorzystując istniejącą bogatą literaturę naukową polską i obcojęzyczną, dokonał uściśleń związanych z typologią jako metodą naukowego poznania w nauce o środowiskach masowego przekazu, zmierzająca do wypracowania uogólniających modeli w konfrontacji z realnie funkcjonującym systemem mediów (nr 3, s. 9). Wnikliwie określił cechy typologiczne prasy lokalnej, charakteryzując różne podmioty ją wydające, określając też cele i zadania prasy lokalnej. Zwracał uwagę, iż funkcje, zadania i cele tej prasy stanowią wypadkową planów i oczekiwań najważniejszych podmiotów biznesu, czyli potencjalnych reklamodawców, władz lokalnych oraz innych ośrodków decyzyjnych, a także zespołów redakcyjnych. Tym ostatnim przypisywał rolę czynników wtórnych, wpływających na typ pisma lokalnego w Polsce. Podkreślał zmianę tradycyjnego modelu prasy lokalnej PRL. Rozwinięcie omawianej problematyki znalazło się w artykule Włodzimierza Chorążkiego (Ośrodek Badań Prasoznawczych UJ) pt. *Aktualna sytuacja mediów lokalnych w Polsce na podstawie badań ankietowych z przełomu roku 2001/2002*. Autor stwierdził, że od drugiej połowy 2000 roku kryzys gospodarczy w stopniu znaczącym spowodował spadek zainteresowania mediami lokalnymi, co z kolei ma ogromny wpływ na ich kondycję finansową, obniżenie poziomu sprzedaży gazet i zmniejszenie dochodów z reklam. Zwrócił uwagę na obecność ponad 60 spółek wydawniczych z udziałem obcego kapitału na polskim rynku wydawniczym. W latach 1990–1994 na rynku pojawiało się 1000–1200 tytułów rocznie, w latach następnych nastąpił ich spadek; w 2000 roku było 2320 tytułów, w 2001–2428 pism, zaś w maju 2002–2514. Najwięcej tytułów ukazuje się w Małopolsce — 294, Mazowszu — 282, w Wielkopolsce — 279, na Górnym Śląsku — 278, w pozostałych województwach — od 70 (Opolszczyzna) do 202 (Dolny Śląsk). W licznych tabelach autor przedstawił szczegółowe dane. Omówienie rozwoju prasy lokalnej krakowskiej i kieleckiej znalazł się w artykułach J. Jarowieckiego i M. Adamczyka, prasę samorządową scharakteryzowała B. Konarska-Pabiniak, zaś polskimi mediami elektronicznymi zajął się T. Mielczarek.

Z przedstawionych informacji wynika, iż „*Studia Kieleckie: Seria Bibliologiczno-Prasoznawcza*” stale wzbogacają wiedzę prasoznawczą nowymi wynikami badań, daleko wykraczając tematycznie poza środowisko lokalne. Wśród autorów publikujących na łamach tego rocznika znajdują się przedstawiciele różnych ośrodków naukowych (Kielce, Kraków, Warszawa, Katowice, Płock, Elbląg). Można wyrazić zasłużone uznanie dla tej udanej inicjatywy wydawniczej Kieleckiego Towarzystwa Naukowego. Wydane dotąd tomy pozwalają mniemać, że wokół czasopisma skupi się grono badaczy-prasoznawców z całego kraju, zaś autorzy w nim publikujący swe prace spotkają się z uznaniem wielu czytelników.